

Agnieszka Zalewska-Bochenko*

Uniwersytet w Białymstoku

**PRZECIWDZIAŁANIE WYKLUCZENIU CYFROWEMU
NA PRZYKŁADZIE MIASTA I GMINY CHOROSZCZ****Streszczenie**

W lutym 2014 roku Miasto i Gmina Choroszcz zrealizowała projekt „Narwiański Internet równych szans” w ramach działania 8.3 Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka 2007–2013. Przedsięwzięcie skierowane było do osób zagrożonych wykluczeniem cyfrowym. W ramach projektu na terenie gminy powstała radiowa sieć internetowa oraz 30 gospodarstw domowych otrzymało bezpłatnie sprzęt komputerowy wraz z oprogramowaniem. Wyposażono także w sprzęt komputerowy 4 świetlice gminne. W ten sposób znaczna część mieszkańców terenu Miasta i Gminy Choroszcz uzyskała dostęp do Internetu.

Obecnie Internet nie jest tylko medium, dzięki któremu można uzyskać dostęp do informacji czy rozrywki. Dzięki platformie e-PUAP umożliwia załatwienie niektórych spraw urzędowych, a banki umożliwiają prowadzenie rachunku bankowego bez konieczności wychodzenia z domu.

Celem niniejszego artykułu jest ukazanie na przykładzie Miasta i Gminy Choroszcz efektów prac zmierzających do ograniczenia zjawiska wykluczenia społecznego na terenie Polski.

Słowa kluczowe: e-wykluczenie, wykluczenie cyfrowe, sieć szerokopasmowa, Internet

* agnieszka.zal@poczta.onet.pl.

Wprowadzenie

W lutym 2014 roku Miasto i Gmina Choroszcz zrealizowała projekt „Narwiański Internet równych szans” w ramach działania 8.3 Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka 2007–2013. Przedsięwzięcie skierowane było do osób zagrożonych wykluczeniem cyfrowym. W ramach projektu na terenie gminy powstała radiowa sieć internetowa oraz 30 gospodarstw domowych otrzymało bezpłatnie sprzęt komputerowy wraz z oprogramowaniem. Wyposażono także w sprzęt komputerowy 4 świetlice gminne. W ten sposób znaczna część mieszkańców terenu Miasta i Gminy Choroszcz uzyskuje dostęp do Internetu.

Opisywany projekt jest częścią przedsięwzięć realizowanych w województwie podlaskim, które mają zwiększyć mieszkańcom regionu dostęp do sieci internetowej. W ramach Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej 2007–2013 budowana jest sieć szerokopasmowa, dzięki której mieszkańcy regionu, szczególnie terenów, na których żaden operator udostępniający łącza internetowe nie chce prowadzić działalności, uzyskują dostęp do Internetu. Dzisiaj Internet nie jest tylko medium, dzięki któremu można uzyskać dostęp do informacji czy rozrywki. Umożliwia także załatwienie niektórych spraw urzędowych, zapisanie się do lekarza czy prowadzenie rachunku bankowego bez konieczności wychodzenia z domu. Dzięki platformom e-learningowym można pogłębiać wiedzę z różnych dziedzin nauki w sposób znacznie tańszy i łatwiejszy niż uczestniczenie w kursach stacjonarnych. Województwo podlaskie należy do regionów o bardzo rozproszonej zabudowie, niskiej gęstości sieci drogowej i kolejowej oraz stałym ograniczaniu oferty przewozowej transportu publicznego. Firmy prywatne prowadzą przewozy jedynie na głównych ciągach komunikacyjnych o dużych potokach pasażerskich. Na pozostałych brakuje połączeń komunikacyjnych, co sprzyja wykluczeniu społecznemu. Brak sieci internetowej powoduje także wykluczenie cyfrowe.

Celem niniejszego artykułu jest ukazanie na przykładzie Miasta i Gminy Choroszcz efektów prac zmierzających do ograniczenia zjawiska wykluczenia społecznego na terenie Polski. Tezę stanowi stwierdzenie, iż bez wykorzystania środków pochodzących z Unii Europejskiej nie byłaby możliwa realizacja tego typu przedsięwzięć, zwłaszcza na terenach obszaru prawnie chronionego, a do takich miejsc należy znaczna część terenu Miasta i Gminy Choroszcz. W artykule wykorzystano metodę badawczą polegającą na analizie dostępnych danych.

1. Pojęcie społeczeństwa informacyjnego

W drugiej połowie XX wieku zaobserwowane zostało zjawisko powstawania nowego typu społeczeństwa, które zostało nazwane społeczeństwem informacyjnym. Dzięki szybkiemu rozwojowi technologii informatycznych, zwłaszcza Internetu i telefonii komórkowej, dostępność informacji stała się powszechna, a społeczeństwo coraz chętniej korzysta z informacji, zwłaszcza ludzie młodzi i pokolenie 30–40-latków. Wzrastające zapotrzebowanie na informację sprawiło, iż nastąpił szybki wzrost technologii umożliwiającej jej przesyłanie, analizowanie, gromadzenie i przetwarzanie na odległość. Dzisiaj, aby otrzymać informację, nie trzeba wychodzić z domu. Wystarczy komputer czy smartfon z dostępem do Internetu. Media, w tym media opiniotwórcze, także dostrzegły zalety Internetu, dlatego większość z nich wykorzystuje ten kanał dystrybucji informacji.

W dostępnej literaturze nie ma jednoznacznej definicji społeczeństwa informacyjnego. Analizując literaturę, znaleźliśmy ich kilkanaście. Wspólnym mianownikiem jest znaczenie informacji. Poniżej przytoczymy kilka z nich.

Podczas I Kongresu Informatyki Polskiej, który odbył się w 1994 roku, społeczeństwo informacyjne scharakteryzowano jako takie, które cechuje się przygotowaniem i zdolnością do użytkowania systemów informatycznych, skomputeryzowane i wykorzystujące usługi telekomunikacji do przesyłania i zdalnego przetwarzania informacji (Nowak, 2015).

Herbert Kubicek społeczeństwo informacyjne określił jako takie, w którym jednostki – jako konsumenci czy też pracownicy – intensywnie wykorzystują informację (Nowak, 2015).

Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji w raporcie „Społeczeństwo Informacyjne w Polsce” mówi, że społeczeństwo informacyjne to społeczeństwo, które osiąga stopień rozwoju oraz skali i skomplikowania procesów społecznych i gospodarczych wymagający zastosowania nowych technik gromadzenia, przetwarzania, przekazywania i użytkowania olbrzymiej masy informacji generowanej przez owe procesy. W takim społeczeństwie:

- informacja i wynikająca z niej wiedza oraz technologie są podstawowym czynnikiem wytwórczym, a wszechstronnym czynnikiem rozwoju jest wykorzystywanie teleinformatyki,
- siła robocza składa się w większości z pracowników informacyjnych,
- większość dochodu narodowego brutto powstaje w obrębie szeroko rozumianego sektora informacyjnego (Nowak, 2015).

2. Czym jest wykluczenie cyfrowe

Pojęcie „wykluczenia cyfrowego” (*digital divide*) odnosi się nie tylko do osób, które nie posiadają dostępu do szeroko rozumianych technik informatycznych, ale także do umiejętności ich efektywnego wykorzystania. Jest to termin służący do określenia różnic pomiędzy osobami, które mają dostęp do technik informatycznych i potrafią z nich korzystać, a tymi, którzy tego dostępu nie mają (*Wykluczenie cyfrowe*, 2015). Podział ten wynika z szybkiego rozwoju nowych technik informatycznych, doprowadzającego do zwiększania się różnic między warstwami społecznymi i podziału na tych, którzy mogą sobie pozwolić na zakup nowych urządzeń, łącza internetowego i potrafiących posługiwać się technikami informatycznymi, oraz na tych, którzy takich możliwości i umiejętności nie mają.

Termin wykluczenia cyfrowego nie sprowadza się tylko do samej możliwości korzystania z Internetu. Ważnymi czynnikami są także:

- brak umiejętności posługiwania się Internetem, co szczególnie widać u osób starszych,
- brak lub niska jakość łącz internetowych, szczególnie na obszarach wiejskich i w małych miastach,
- znajomość języków obcych (brak znajomości ogranicza dostęp do informacji ze względu na niemożliwość zrozumienia).

Pojęcie wykluczenia cyfrowego dotyczy także przedsiębiorstw, które stają się mniej konkurencyjne wobec przedsiębiorstw stosujących nowoczesne technologie. Obecnie większą część kontaktów i transakcji biznesowych prowadzi się za pomocą sieci Internet. Brak wykorzystania tego kanału wiedzie do ograniczenia kontaktów z innymi przedsiębiorstwami (Byczuk, 2015).

Aby skutecznie przeciwdziałać wykluczeniu cyfrowemu, należy zidentyfikować bariery w upowszechnianiu wykorzystania nowoczesnych technologii informatycznych oraz różne postawy wobec tychże technologii. D. Batorski wyróżnił cztery poziomy dostępu do technologii informatycznych (Batorski, Płoszaj, 2012, s. 9):

- motywacja do korzystania z nowych mediów,
- posiadanie dostępu do komputera i sieci Internet,
- umiejętności,
- różne sposoby korzystania.

Pierwszym poziomem jest motywacja. Tylko chęć posiadania dostępu do nowoczesnych mediów informatycznych spowoduje zakup komputera, uzyskanie łącza internetowego i zakup odpowiedniego oprogramowania. Oprócz chęci posiadania potrzebna jest także chęć korzystania. Cóż z tego, że posiada się dostęp do komputera i Internetu, jak nie chce się z tego korzystać. W Polsce w roku 2011 spośród osób niekorzystających z komputera i Internetu 35% stanowili ci, którzy w domu posiadali komputery podłączone do sieci (Batorski, 2011, s. 299–327).

Trzeci poziom wykluczenia cyfrowego to poziom umiejętności. Korzystanie z technologii informatycznych wymaga posiadania odpowiednich kwalifikacji odnośnie do obsługi komputera, posiadanego oprogramowania, poruszania się w Internecie. Batorski wyróżnia kilka rodzajów istotnych umiejętności niezbędnych do korzystania z technologii ICT (Batorski, Płoszaj, 2012, s. 9):

- operacyjne – korzystanie z komputera, programów, Internetu,
- informacyjne – umiejętność wyszukiwania, selekcji i przetwarzania informacji,
- komunikacyjne – umiejętność efektywnego podtrzymywania relacji, dbania o własny wizerunek i prywatność (nie wszystko umieszczamy na Facebooku),
- strategiczne – umiejętność korzystania przynoszącego korzyści w różnych sferach życia.

Upowszechnienie dostępu do sprzętu ICT i sieci Internet nie powoduje jednak zaniku problemu wykluczenia cyfrowego. Jedne różnice znikają, inne się pojawiają. Są nimi np. jakość łącza, dostępność mobilna do sieci. Jednak coraz częściej to nie przepustowość łącza decyduje o zróżnicowaniu korzystania z technologii ICT, ale zróżnicowanie umiejętności korzystania, nazywane także cyfrowym podziałem drugiego rzędu (Batorski, Płoszaj, 2012, s. 10).

3. Projekt „Narwiański Internet równych szans”

Aby móc korzystać z zalet, jakie dają technologie ICT, niezbędne jest posiadanie sprzętu, dostępu do Internetu oraz kompetencji w zakresie obsługi tych technologii. Z tego założenia wyszły władze Miasta i Gminy Choroszcz, które na swoim terenie wdrożyły projekt „Narwiański Internet równych szans”. Jego łączny koszt wyniósł 506 tys. zł, w tym dofinansowanie ze środków Unii Europejskiej wyniosło 417 tys. zł, budżet państwa dołożył 73 tys. zł, a wkład własny

gminy to 16 tys. zł. Projekt realizowany był w ramach działania 8,3 „Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu – eIndusion” Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka 2007–2013.

Celem projektu było:

- zmniejszenie na terenie Gminy Choroszcz skali wykluczenia cyfrowego,
- poprawa umiejętności posługiwania się sprzętem komputerowym,
- wzrost aktywności społecznej poprzez portal społecznościowy,
- zwiększenie kwalifikacji zawodowych.

Projekt składał się z trzech części. Pierwszą była budowa sieci internetowej. Około 21% powierzchni gminy, czyli 3429 ha, zajmują tereny prawnie chronione, w tym 1619 ha tereny Narwiańskiego Parku Narodowego oraz 1810 ha tereny chronionego krajobrazu, stanowiące otulinę parku narodowego. Na rysunku 1 przedstawiamy Gminę Choroszcz w układzie przestrzennym Narwiańskiego Parku Narodowego.

Rysunek 1. Gmina Choroszcz w układzie przestrzennym Narwiańskiego Parku Narodowego

Źródło: *Program Ochrony Środowiska Miasta i Gminy Choroszcz na lata 2004–2012*; Choroszcz 2004, s. 16a.

Z rysunku 1 wynika, że znaczna część obszaru gminy znajduje się na terenach prawnie chronionym, przez co utrudniony jest proces inwestycyjny. W związku z tym postanowiono do realizacji projektu wykorzystać technologię radiową. Powstała sieć o średniej szybkości łącza 512 kb/s. Użytkownicy mają bezpłatny nielimitowany dostęp do sieci przez okres 5 lat od daty zakończenia realizacji projektu.

Drugą część stanowi sprzęt komputerowy. W programie 30 rodzin uzyskujących wsparcie z pomocy społecznej otrzymało bezpłatnie komputery wraz z modemem oraz oprogramowaniem niezbędnym do pracy. Sprzęt miał być przeznaczony do użytku domowego. Ponadto wyposażono instytucje gminne w sprzęt komputerowy oraz łącza internetowe. Były to: Biblioteka Publiczna w Choroszczu (6 komputerów), filia biblioteczna w Barszczewie (6 komputerów), filia w Klepaczach (8 komputerów) oraz świetlica wiejska przy OSP w Pańkach (6 komputerów). We wszystkich tych jednostkach zainstalowano także drukarki. Każdy mieszkaniec gminy może z tego sprzętu bezpłatnie korzystać. Łącznie kupiono w ramach projektu 56 komputerów i 4 drukarki.

Trzecią część projektu stanowiły szkolenia. Wiedzę z zakresu obsługi komputera, systemu operacyjnego, programów pocztowych, pakietu biurowego Open Office, posługiwania się Internetem, używania portali społecznościowych i komunikatorów uzyskało 30 osób. Zajęcia odbywały się w grupach oraz indywidualnie. Każdy uczestnik bezpłatnie otrzymał pomoce naukowe w formie elektronicznej i papierowej oraz kości pamięci PenDrive.

Projekt przyczynił się do zmniejszenia skali wykluczenia cyfrowego zarówno na terenie Miasta i Gminy Choroszcz, jak i na terenie całego województwa podlaskiego. Efekt jest taki, że znaczna większość mieszkańców gminy, nie tylko 30 uczestników projektu, uzyskało dostęp do sieci Internet. Uruchomienie sieci komputerowych w 4 miejscowościach zlokalizowanych na obszarze gminy sprawiło, że mieszkańcy tych terenów mają dostęp do informacji, możliwość załatwiania spraw urzędowych przez Internet bez konieczności jeżdżenia do urzędu. Dostępność komunikacyjna w zakresie transportu publicznego niektórych obszarów gminy jest taka, że aby przyjechać autobusem do urzędu w Choroszczu, często trzeba jechać przez Białystok. Teraz znikła ta konieczność, gdyż wiele spraw urzędowych można załatwić drogą elektroniczną.

Podsumowanie

Projekt „Narwiański Internet równych szans”, zrealizowany przez Miasto i Gminę Choroszcz, może stanowić przykład próby zmniejszenia wykluczenia cyfrowego przez samorząd na swoim terenie. Realizacja projektu niewątpliwie przyczyniła się do zmniejszenia wykluczenia cyfrowego na tamtym obszarze. Trzydzieści najbiedniejszych rodzin otrzymało bezpłatnie sprzęt komputerowy wraz z oprogramowaniem i dostępem do Internetu. Cztery instytucje gminne zostały wyposażone w sprzęt w celu umożliwienia korzystania z niego przez wszystkich mieszkańców. Powstała także sieć szerokopasmowa, która służyć będzie ogółowi społeczności lokalnej na terenie gminy. Dodać należy, że zastosowana została technologia radiowa, gdyż znaczna część obszaru gminy znajduje się na terenie chronionym. Dzięki realizacji projektu nastąpił rozwój społeczeństwa informacyjnego w gminie, zwiększyła się dostępność do informacji, nastąpił rozwój świadomości społecznej mieszkańców tych terenów. Niebagatelną rolę odgrywa też to, że dzięki zastosowaniu nowych technologii mieszkańcy Miasta i Gminy Choroszcz zyskali możliwość załatwiania swoich spraw bankowych czy urzędowych bez konieczności wychodzenia z domu.

Realizacja projektu nie byłaby możliwa bez wsparcia środkami Unii Europejskiej. Mieszkańcy gminy nie zapłacili i przez 5 lat od daty zakończenia projektu nie zapłacą ani złotówki za możliwość korzystania z szerokopasmowego Internetu. Budżet gminy wyasygnował jedynie 16 tysięcy złotych na projekt wart ponad 500 tysięcy złotych, co w przypadku, gdyby całość środków musiała pochodzić z budżetu gminy, nie byłoby możliwe do zrealizowania.

Bibliografia

- Bardziej cyfrowo, bardziej internetowo, czyli o projekcie Narwiański Internet Równych Szans*, <http://choroszcz.pl/arttykul/2986,bardziej-cyfrowo-bardziej-internetowo-czyli-o-projekcie-narwiański-internet-rownych-szans.html> (19.03.2015).
- Batorski D. (2011), *Diagnoza społeczna 2011. Korzystanie z technologii informatyczno-komunikacyjnych*, „Contemporary Economics”, no. 5 (3).
- Batorski D., Płoszaj A. (2012), *Diagnoza i rekomendacje w obszarze kompetencji cyfrowych społeczeństwa i przeciwdziałania wykluczeniu cyfrowemu w kontekście zaprogramowania wsparcia w latach 2014–2020*, Warszawa.

- Burmistrz Miasta i Gminy Choroszcz (2004), *Program Ochrony Środowiska Miasta i Gminy Choroszcz na lata 2004–2012*, Choroszcz.
- Byczuk B. (2015), *Co to jest wykluczenie cyfrowe*, www.dialogspoleczny.pomorskie.pl (19.03.2015).
- Narwiański Internet Równych Szans przeciwdziała cyfrowemu wykluczeniu, <http://nscms.pl/nirs/#> (19.03.2015).
- Nowak J. (2015), *Spoleczeństwo informacyjne – geneza i definicje*, www.silesia.org.pl/upload/Nowak_Jerzy_Spoleczenstwo_informacyjne-geneza_i_definicje.pdf (20.03.2015).
- Wykluczenie cyfrowe* (2015), http://pl.wikipedia.org/wiki/Wykluczenie_cyfrowe (19.03.2015).

PREVENTION OF DIGITAL EXCLUSION BASED ON THE EXAMPLE OF CHOROSZCZ TOWN AND MUNICIPAL

Summary

In February 2014, Choroszcz Town and Municipal implemented the project called: Narew Internet of Equal Opportunities which was implemented under 8.3 action: Innovative Economy 2007–2013 Operating Programme. The programme was dedicated to the people who are at risk of digital exclusion. The project resulted in creation of radio internet network and about 30 households received computer equipment with software. 4 community centres have also been equipped with computers. This way, the majority of inhabitants of Choroszcz Town and Municipal have now access to Internet.

The Project is a part of actions taken in Podlasie voivodeship which are aimed at improving the access of the inhabitants to Internet. Within 2007–2013 Eastern Poland Operating Programme, a broadband network is being built. This network will enable the inhabitants of the region access Internet in the areas where no major provider is willing to operate. Nowadays, Internet is not only a source of information and entertainment. It facilitates dealing with administrative matters, making appointment with a doctor or using banking services without leaving the house.

Translated by Agnieszka Zalewska-Bochenko

Keywords: e-exclusion, broadband network, Internet

